

In dit nummer

Oproep gidsen Blauwe Kamer	2
Gezocht: Buitenmaatje voor natuurliefhebster in rolstoel	2
Verkoop boeken	2
Dauwtrappen met de KNNV op hemelvaartdag	3
Verslag excursie plantenwerkgroep Gerendal	5
Uitreiking Vogelboek	6
Leven met eksters, ware en onware praatjes	7
Natuurfoto-expositie	7
Aankondiging van en voor leden 6 januari 2011	7
Verslag Eifel excursie	9
Publieksdag in het Renkumse Beekdal 4 juli 2010	11
Uitslag natuurfotowedstrijd met juryrapport	11
Indrukwekkende natuurfilms combineren lekker met een excursie Een	13
Een greep uit het archief	14
In de Bovenpolder is de eerste rivierrombout gevonden!	15
Eigenaar verantwoordelijk voor natuur	15
Gezocht: molshopen!	18
Lid van verdienste	18
Ledenadministratie	19
Activiteiten andere organisaties	20
Agenda	21

Van de redactietafel

Hoewel een aantal mensen mij ondertussen al kent, wil ik mij als nieuw redactielid van de Urtica graag nog even voorstellen. Van 1984-1990 heb ik Biologie gestudeerd in Wageningen, en zoals dat met meer Biologen gaat, was ik daarna in mijn werk niet actief als Bioloog. Hoewel ik in mijn vrije tijd graag in de natuur vertoef, vond ik dat ik wel wat actiever bezig kon zijn met natuurbeleving. Ik was dus al heel wat jaren van plan was om lid te worden van de KNNV, maar dat kwam er alsmaar niet van. Maar het bloed kruipt toch waar het niet gaan kan, en sinds vorig jaar ben ik met veel plezier lid van de KNNV.

Toen ik lid werd nam ik mij voor om ook actief iets te doen voor de vereniging, en dat uit zich nu in het feit dat ik de redactie van de Urtica zal versterken. I.t.t. veel andere blaadjes van verenigingen/goede doelen waar ik lid van ben, lees ik de Urtica altijd meteen als die uitkomt. Voor mij is de Urtica echt een blad van en voor leden, en de enthousiasmerende stukken van de leden inspireren mij om met de activiteiten mee te doen. Door de combinatie van de grote hoeveelheid kennis die bij de leden aanwezig is, samen met de goede sfeer, is het elke keer weer genieten en is mijn reactie tot nu toe: hier had ik veel eerder lid van moeten worden!

Bij het lezen van dit nummer kun je echt merken dat het een jubileumjaar is, want het bruist van verslagen en aankondigingen voor activiteiten. De meeste activiteiten zijn (helaas) alweer achter de rug, en van een aantal kun je de verslagen lezen. Gefeliciteerd aan Doortje Udo en Henrik de Nie met het uitbrengen van een prachtig mooi vogelboek! Daar zullen heel wat uurtjes in zijn gaan zitten! Mochten er na het lezen van dit nummer geen activiteiten naar believen zijn, dan kan er altijd nog een mooie fietstocht uit het vogelboek gedaan worden!

Ik wil iedereen heel veel leesplezier wensen en tot ziens bij één van de activiteiten.

Frances Verheij

Rectificatie

Margreet Stadig

In de vorige Urtica schreef ik in het stukje 'Verrassende veranderingen in het redactieteam van de Urtica' iets te voorbarig, dat Gert van Maanen het redactieteam van de Urtica zou komen versterken. In ons enthousiasme over het feit, dat hij een stuk over het natuurfestival op Hoekelum wilde schrijven voor de Urtica, hebben wij hem verkeerd begrepen. Zijn overige werkzaamheden laten niet toe, dit er bij te doen. Inmiddels hebben we nog een aanmelding ontvangen en we werken aan de samenstelling van een nieuw redactieteam - in de volgende Urtica meer hierover!

Gidsen gevraagd!

In de Blauwe Kamer is behoefte aan enkele nieuwe vrijwilligers, die excursies van belangstellenden in het gebied kunnen rondleiden en excursievaarten met de Blauwe Bever kunnen begeleiden. Basale kennis van planten en dieren is wenselijk. Wij zoeken mensen, die na een gedegen inwerkperiode het leuk vinden, om zelfstandig in een boeiend verhaal kennis over en begrip voor de natuur over te dragen. De excursies vinden op alle dagen van de week plaats en duren doorgaans 2-2,5 uur. Van gidsen wordt verwacht, dat ze in principe één maal per twee weken een dagdeel beschikbaar zijn. Voor inlichtingen: John Mattheij, telefoon: 0317-613753 of email: johnwilly.mattheij@hetnet.nl.

De Blauwe Kamer. Foto: Dirk Prins

Gezocht: Buitenmaatje voor natuurliefhebster in rolstoel

Femke Hamelynck

Voor een oude dame met een grote interesse in planten en beestjes zoekt VITZO een buitenmaatje.

Heb je wat tijd over en vind je het leuk om mevrouw mee te nemen naar de mooie buitenplaatsen in en rond Wageningen die nog net met rolstoel te bereiken zijn, neem haar dan op regelmatige basis (1 x in de 2 weken) mee naar buiten. Op haar verlanglijst staan: De Ommuurde Tuin, het grote en kleine Arboretum, de Blauwe Kamer.

Vitzo is een vrijwilligersproject dat vrijwillige maatjes koppelt aan mensen die door een beperking niet (meer) zelfstandig datgene kunnen ondernemen waar ze plezier aan beleven. Vrijwilligers verbinden zich voor 1 jaar als maatje en krijgen begeleiding.

Vitzo is onderdeel van het Meldpunt Vrijwilligerswerk Wageningen

Voor meer informatie:
Vraag naar Femke Hamelynck
T: 0317 - 413088
E: vitzo@vrijwilligersw.

Verkoop boeken

Margreet Stadig

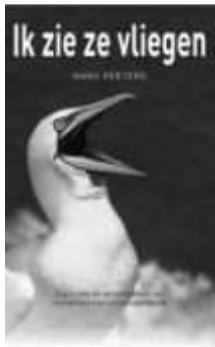
Er zijn weer een aantal nieuwe boeken uitgekomen bij de Uitgeverij. Een greep eruit. Kijk voor de volledige catalogus op www.knnvuitgeverij.nl

De Veldgids plantengemeenschappen, Joop Schaminée e.a.; ledenprijs € 36,95.

Bij het schrijven van dit stukje is het boek nog niet uit, maar i.p. zou het in juli verschijnen. Het is een praktische, beknopte gids over plantengemeenschappen.

Ik zie ze vliegen, Dag in dag uit versteld staan van nachtbrakers en schreeuwlelijkerds, Auteur: Hans Peeters, Ledenprijs: € 12,95.

Een beetje gierzwaluw vliegt in zijn leven omgerekend tien keer op en neer naar de maan. Een merelpaar broedt wel vier of vijf keer per jaar. En het ei van een goudhaantje weegt minder dan een gram. Deze en vele andere opmerkelijke vogelfeiten staan beschreven in *'Ik zie ze vliegen'*, de nieuwe bundel van Hans Peeters.

de 'watersnipblues'. Maar ook serieuze onderwerpen, zoals het uitsterven van de reuzenalk, gaat Peeters niet uit de weg.

Een breed scala vogels passeert de revue, van onze eigen boomklever en dwergstern tot meer exotische exemplaren als de troepiaal en de liervogel. Maak kennis met de zoetgevooisde merel, de miauwende buizerd en de jodelende wielewaal. Peeters weet bij elke soort een vermakelijk verhaal te vertellen, telkens vanuit een andere plaats in Nederland of ver daarbuiten. *Ik zie ze vliegen* is een levendige verzameling verhalen van een enthousiaste vogelaar; vol leuke feitjes en opmerkelijke weetjes. Met zijn vlotte pen en oog voor detail inspireert Peeters de lezer zelf ook op een andere manier naar vogels te kijken. Een smakelijk boek met pakkende zwartwitfoto's, geschikt voor elke vogel- en natuurliefhebber.

Arendsoog, over zeearend, slechtvalk, havik en andere gevederde jagers, Auteur: Geert Jan Roebers, Stefan Halewijn; Ledenprijs: € 15,95.

Peeters combineert zijn eigen ervaringen en observaties met fragmenten uit gesprekken met vogelliefhebbers, boswachters en andere deskundigen. Op luchtige wijze vertelt hij over zijn vele ontmoetingen met vogels. Lees meer over een 'overdosis wielewaal', 'ontmussing' en

Na hun eerdere toppers zoals *Addergebroed* en *Kraaienbende* presenteren Geert-Jan Roebers en Stefan Halewijn opnieuw een oogstrelend mooi kinderboek: *Arendsoog*. Met treffende teksten en

prachtige foto's laat dit boek kinderen kennismaken met de roofvogels van Nederland en hun wonderbaarlijke bouw en levenswijze. *Arendsoog* is geschikt voor de jeugd vanaf 10 jaar, maar ook oudere kinderen en volwassenen zullen er door geboeid raken.

Bestel je via mij, dan krijg je het boek voor de ledenprijs, maar ondertussen sponsor je ook de vereniging, doordat ik extra korting krijg op de niet ledenprijs. Van de winst kunnen we weer leuke dingen organiseren of sparen voor bv. aanschaffen, die nodig zijn bij het reilen en zeilen van de vereniging.

Uw bestelling(en) moeten binnen zijn voor 7 augustus, 18 september en 17 oktober.

Dauwtrappen met de KNNV op hemelvaartdag

Tanja J. Otten-Tramper en Ietje Boukema

Dauwtrappende vogelaars. Foto: Antoon Loomans

De jubileum-vroege-vogelexcursie op 13 mei was een groot succes. Tanja Otten-Tramper was één van de enthousiaste deelnemers. Ze beschrijft hieronder de ervaringen van haar hele gezin. Ietje

Boukema heeft daarna nog wat feiten op een rijtje gezet. We willen alle excursieleiders en vooral Wim Bosch, Henrik de Nie, Mijcke Arts en Ietje Boukema ontzettend bedanken voor hun perfecte organisatie.

Belevenissen van de familie Tramper

Op Hemelvaartsdag zeggen we in alle vroegte ons warme bed vaarwel om deel te nemen aan de vogelworkshop van de KNNV. 'We' dat zijn: Rob en Tanja Otten met zoon Tobias (15) en vriendin Willeke met zoon Marijn (12), ook weer dikke maatjes met Tobias. Henrik de Nie is onze gids, samen met zijn vriend en medevogelaar, van wie ik helaas de naam ben vergeten. Na alle regen van de afgelopen dagen prijzen we ons gelukkig dat het droog is! Dicht bij ons startpunt laat de eerste vogel zich al horen: een braamsluiper. In een flits krijgen we hem ook nog te zien: een klein bruin vogeltje. Op weg richting

de uiterwaarden worden we begeleid door een orkest van vogelgeluiden. 'Probeer maar eens te onderscheiden hoeveel verschillende vogels je hoort', adviseert Henrik. We doen ons best, maar bakken er niet veel van. Merels natuurlijk. En het winterkoninkje. Die halen we er ook nog wel uit. Marijn ontdekt nog een muisje op de helling van de Wageningse Berg. Op zo'n tien meter afstand... Die heeft scherpe ogen! Bij de eerste blik over de uiterwaarden ontdekken we een bijzonder schouwspel: de bergeenden hebben de knotwilgen als uitkijkpost gekozen! Boven de huizen aan de Veerweg zien we het ooievaarsnest uitsteken, maar de ooievaar is gevlogen. Later als we al de uiterwaarden zijn ingelopen verraad hij zich toch nog met zijn geklepper. Tobias ontdekt nog een merelnest in één van de dakgoten, maar het blijkt toch een spreeuwennest. De spreeuw verlaat een paar seconden later weer het nest en laat iets vallen... 'een luier', zegt Henrik. ???????? Echt waar: ook kleine vogeltjes worden soms geacht, op commando van hun ouders, hun luier vol te poepen. Dat wordt dan door de ouders meteen buiten het nest gedropt zodat het netjes blijft. Om nog even bij het poepverhaal te blijven: de roep van een Turkse tortel is volgens Henrik het beste te onthouden als volgt: "kmoe póepe, 'kmoe póepe...' Dit ter onderscheiding van de houtduif, die zoals jullie waarschijnlijk wel weten zich kenbaar maakt met een langgerekt: 'Roekóehóeóe'. In de uiterwaarden horen we veelvuldig het geluid van het heggemusje, eveneens een klein bruin vogeltje. Een paar distelvinkjes laten zich in het voorbijvliegen nog even bewonderen in hun kleurig verenpakje. Ook de fazanten zien er kleurig uit en zijn voor ons duidelijk te zien en te horen. Henrik hoopt nog een Blauwborst te zien.... Maar die hoop wordt vandaag niet vervuld. Wel ontdekken we in het riet de karekiet, met zijn karakteristieke geluid. Gelukkig maar voor ons vogelaardummies, want ook dit is weer: 'een klein bruin vogeltje! Toch hebben ook onze doorgewinterde vogelaars er even moeite mee, want de karekiet blijkt niet altijd even makkelijk te onderscheiden van de rietzanger. Gelukkig voor hen komen we die even later óók nog tegen en jawel: ook dit is weer een...kléin brúin vógeltje! Via een knuffelpartij met héle lieve shetlandpaarden, die allemaal gráág even aandacht willen, lopen we weer richting het arboretum. Aan de overkant van de Rijn zien we nog de gaten van de oeverzwaluwen. Maar wat is dat?? Vliegen daar de boerenzwaluwen bij?? Op de Holle Weg krijgen we gezelschap van een jonge poes die ons de hele weg volgt tot ze voor een grote boze hond de boom in vlucht. Dan zijn we alweer terug en is het tijd voor een heerlijke en gezellige ontbijt! Daar worden nog even de wetenswaardigheden van de wandeling uitgewisseld. 'Hoe hou je al die kleine bruine

vogeltjes uit elkaar', verzucht ik. Misschien tóch een poosje meedraaien bij de KNNV? Ook de poes komt nog even aangehobbeld voor een aai en een hapje. Al met al gaan we verzadigd en tevreden huiswaarts. We willen dan ook alle medewerkers van de KNNV hartelijk bedanken! Wat ons betreft: voor herhaling vatbaar!

Het ontbijt (Foto: Rob Otten)

Nog wat feiten op een rijtje

Er hebben in totaal 52 personen deelgenomen aan de excursie, waarvan 10 kinderen en circa 25 niet-leden. Twee deelnemers kwamen te laat (verslapen). Er waren 8 excursieleiders : Wim Bosch, Henrik de Nie, Aart Lagerwerf, Geoske Sanders, Minouk en Linus van der Plas, Harm Jan Kwikkel en Joost van Lommen. De organisatie van het perfecte ontbijt was in handen van Mijcke Arts, Leny Huitzing en Ietje Boukema. Henrik en Wim hebben de route en instructies aan de excursieleiders voorbereid. Bij aankomst werden de deelnemers direct door Wim in groepjes van 6-7 personen ingedeeld en aan een excursieleider toegewezen die meteen op pad ging. Dit voorkwam dat er een te grote groep voor het koetshuis stond en zorgde voor een goede verspreiding over het excursieterrein. Ook was dit handig bij het ontbijt, omdat zo de groepjes om de beurt het ontbijt in het koetshuis kwamen halen. Het ontbijt was aangeboden door Buys en Ko en was zeer goed verzorgd. Het lukte ook precies om alle broodjes gesmeerd te hebben en de thee en koffie klaar te hebben tijdens de twee uur durende excursie. Hoewel de schuur bij het koetshuis beschikbaar was, gingen de meeste deelnemers naar buiten voor het ontbijt (het bleef droog!) Om voldoende zit- en staruimte te hebben waren er stoelen en statafels bij Riwojo besteld. Het giftenbakje bracht € 58,50 op. Nagenoeg gelijk aan de rekening van Riwojo. De gehele activiteit is dus kosten-neutraal gebleven! Zo te horen heeft iedereen het erg leuk gevonden. We hebben ook nog enkele nieuwe leden kunnen werven.

Verslag excursie Plantenwerkgroep Gerendal op 22-05-10 o.l.v. Douwe van Dam

Leny Huitzing

Twee uur na ons vertrek van het Olympialpein te Wageningen, verzamelen 12 personen in vier auto's zich op het Amerikaans oorlogskerkhof bij Margraten. Vervolgens rijden we naar Stokhem waar we gaan wandelen. Ter plekke deelt Douwe uurhoklijsten uit met bijzondere soorten en prachtige foto's die hij hier van de orchideeën maakte.

Omhoog naar het plateau van Margraten

We wandelen over een geasfalteerde holle weg langs de Berghofwei omhoog naar het plateau. Het is een prachtig zonnige voorjaarsdag met fluitende zwartkopjes, braamsluipers, fitissen en geurige bloesems van o.m. de rijk bloeiende Zoete kers. Terwijl we ons over Harige ratelaars buigen, wordt de rust verstoord door omlaag suizende racefietsers, alleen en in colonne. Geïrriteerd schreeuwend, maken ze ons duidelijk dat we in de weg staan. Op het plateau gekomen, genieten we van het weidse uitzicht. Douwe vertelt in grote lijnen de opbouw van het landschap:

- Bovenop ligt löss die in de laatste ijstijd is afgezet. Na duizenden jaren bodemvorming is de löss kalkloos geworden en verzuurd. De uitgespoelde klei heeft zich in de inspoelingslaag opgehoopt.
- Onder de löss ligt zand en grind. Ruim 2 miljoen jaar geleden kwam de Maas in het zuidwesten het huidige Limburg binnen en stroomde naar het noordoosten om zich daar bij de Rijn te voegen. Onder de toen heersende, periglaciale omstandigheden was dat een vlechtende rivier die veel puin, grind en zand afzette.
- Daarna is het gebied versterkt opgeheven en volgde een tussenijstijd waarin de Maas zich insneed in het eerder afgezette sediment. Het plateau waarop wij lopen, het Simpelveldhoogterras, is een restant van dit sediment dat door de latere Maas tot eilanden is 'versneden'.
- Ook is dit gebied naar het noordwesten gekanteld waardoor de Maas steeds verder naar het westen is opgeschoven. Daarbij werden in opeenvolgende ijstijden en tussenijstijden zo'n tiental terrassen gevormd waarin de Maas zich steeds opnieuw insneed.
- Tijdens de laatste ijstijden zijn in het hoogterras 'droge dalen' gevormd waardoor het landschap nu een golvende aanblik biedt.
- Onder het door de Maas afgezette zand en grind bevindt zich Gulpener Kalksteen die ruim 70 miljoen jaar geleden werd gevormd in een tropische zee.

De plateaus en de dalen zijn van oudsher als landbouwgrond in gebruik; op de hellingen heeft men het bos laten staan of is door menselijk gebruik schraal grasland ontstaan.

We lopen op het op $\pm 170\text{m} + \text{NAP}$ gelegen plateau naar het westen. Op een kruispunt ligt een grote rechthoekige steen van ongeveer $1,5 \times 1 \times 0,6$ m. Het is Reveniënkwartsiet afkomstig uit het grensgebied van België en Frankrijk. Dit gesteente is herkenbaar aan de lege kubusjes op het oppervlak waarin pyrietkristallen hebben gezeten. Aangenomen wordt, dat de Maas zulke zware stenen kon vervoeren doordat zij ingevroren zaten in ijschollen.

Door hellingbos omlaag naar het Gerendal

Het eerste stuk van het bos ligt nog op het plateau. Daarna dalen we langzaam af en zien we de vegetatie veranderen van voedselarm en zuur naar kalk- en voedselrijk. Bovenop in het wintereikenberkenbos groeien naast de genoemde wintereiken: ruwe berk, lijsterbes, hulst en adelaarsvaren met in de ondergroei blauwe bosbes. Langs het licht dalende pad zien we een dassenburcht met drie uitgangen, gemarkeerd door opgeworpen aarde. Op de rand van akker en hellingbos bloeien Boszegge en Bleke zegge. Lelietje van dalen indiceert de overgang van een voedselarm naar een wat rijkere ondergrond. Dan komen we op rijkere grond getuige de aanwezigheid van Grote veldbies: kensoort van het Eiken-Haagbeukenbos. Naast Zomereik en Haagbeuk, zien we de Es verschijnen en ook Zoete Kers en Hazelaar. In de ondergroei nu Lievevrouwebedstro, Daslook, Muskuskruid, Eenbloemig Parelgras, Donkersporig bosviooltje, Maagdenpalm en Slanke Sleutelbloem. Etienne blijkt weer een plantenspeurder want hij ontdekt Heelkruid: één niet bloeiende plant. Dit is een submontane soort uit het middeneuropese bergland. Verder

zien we bloeiende Eenbes, Gevlekte aronskelk met zijn paarse bloekolf en tenslotte onderaan Daslook. Hier is de ondergrond het meest voedselrijk door de opeenhoping van naar beneden gezakt bodemmateriaal (colluvium).

Paris quadrifolia.
Foto: Heleen Broier

Uitreiking vogelboek Wat vliegt waar? De Stad Wageningen was erbij!!

Woensdag 2 Juni 2010

dé Weekrant De Stad Wageningen

Op zoek naar de groene specht en de ijsvogel

DOOR AHMED SAGLAN

WAGENINGEN – Vrijdag presenteerde de Vogelwerkgroep van de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging KNNV in de bblthk een boek over vogels in de natuurgebieden in en rond Wageningen. Het eerste exemplaar werd overhandigd aan de voorzitter van de Vogelbescherming Nederland.

Er was veel animo voor de boekpresentatie, die plaats vond in het kader van het 100 jarig be-

staan van de KNNV afdeling Wageningen. Het was dan ook propvol op de tribune in de bblthk. Het boek 'Wat vliegt waar?' bestaat uit twee delen. Het eerste deel portretteert 51 vogelsoorten die karakteristiek zijn voor de regio Wageningen, Rhemen, Overbetuwe, Renkum en Ede. Zo krijgen de lezers in-

Wat vliegt waar?

formatie over waar en wanneer ze bijvoorbeeld de groene specht en ijsvogel kunnen spotten. Het tweede gedeelte beschrijft de mooiste natuurgebieden in de omgeving, zoals De Blauwe Kamer met haar Konikpaarden en Gallowayrunderen, en Laag-Wolthaze dat bijvoorbeeld 450 jaar oude Wodanseiken herbergt. Bij het boek hoort ook een handzame gids met twaalf wandel- en fietstochten, beschreven door mensen die regelmatig in deze omgeving op pad zijn om te vogelen. Een van de routes, van 22,2 kilometer, loopt door de Betuwe en liefhebbers komen hierbij verschillende vogels tegen, waaronder de Kievit, Canadese gans en torenvalk. De omgeving van Wageningen is rijk aan broedvogels. De zuidrand van de Veluwe en de uiterwaarden van de Rijn staan zelfs in de nationale top tien. De schrijvers zijn allen deskundigen en kennen de vogelsoorten en gebieden heel goed. Ze hebben jarenlang geobserveerd en geïventariseerd. Volgens Doortje Udo, die be-

trokken was bij de samenstelling en redactie, is de totstandkoming van het boek een intensief proces geweest: 'De ene vogel laat zich bijvoorbeeld makkelijker bekijken dan de andere. Zo heb ik de beschrijving van de nijlgans op mij genomen. Dit was geen gemakkelijke opgave. Het is namelijk een schreeuw-

rig soort'. Ook hebben ze gemerkt, dat het beschrijven van de gebieden vrij lastig kan zijn. 'Dit hebben we dan ook uitbesteed aan experts die met de gebieden verbonden zijn en deze ook goed kennen', vertelt Udo. Echter, de inspanningen hebben hun vruchten afgeworpen. Er is een overzichtelijk en goed leesbaar boek uit naar voren gekomen; voor degenen die willen weten wat voor vogels in de omgeving van Wageningen voorkomen, en deze met eigen ogen willen bewonderen. Het boek 'Wat vliegt waar?' met bijbehorende gids is verkrijgbaar bij Boekhandel Kniphorst. De kosten bedragen 24,95 euro.

De voorzitter van de Vogelbescherming krijgt het eerste exemplaar overhandigd. FOTO: JOHAN MULDER

COLOFON
De Stad Wageningen is een uitgave van Wagener Huis-aan-Huiskranten

Redactie/Advertenties:
De Stad Wageningen
Bevrijdingsstraat 32
6703 AA Wageningen
Tel.: (0317) 427 298
Fax: (0317) 414 991
redactie@nieuwsblad.nl

Advertentieadviseur:
Antonio Mulder
advertentie@nieuwsblad.nl
Tel.: (0317) 427 298 optie 4

Sluitingstijden
advertenties: vrijdag 12.00 uur
kopij: maandag 9.00 uur

Geen krant ontvangen?
E-mail: verspreidklachten@whm.wagener.nl
Tel.: (0900) 424 57 26.
U kunt de krant ook ophalen bij
Copypoint, Bevrijdingsstraat 32,
Wageningen.

Leven met eksters, ware en onware praatjes

Maandag 25 oktober houdt Philip Friskorn, bekend om zijn schitterende dia's, een lezing over: **'Leven met eksters, ware en onware praatjes**. Deze avond wordt gehouden door KMTP/Groei & Bloei, afdeling Wageningen en Omstreken, in samenwerking met Floralia Bennekom in De Brink, Brinkstraat 39, Bennekom; aanvang 20.00 uur. Over de inhoud van zijn lezing schrijft Philip Friskorn:

'Door veel mensen wordt de groep vogels, behorend tot de kraai-achtigen met een zekere minachting bekeken. In Nederland leven zes vogels die tot deze familie behoren: de raaf, de roek, de zwarte kraai, de kauw, de Vlaamse gaai en de ekster. Vooroordelen als: 'eksters roeien zangvogeltjes uit of zelfs: roeken bijten lammetjes dood en zwarte kraaien brengen dood en verderf' berusten uitsluitend op onwetendheid, vooroordelen en bakerpraatjes. Als je de groep vogels werkelijk bestudeert en je verdiept in

Foto: Philip Friskorn

de vele wetenschappelijke onderzoeken naar het gedrag van deze vogels zullen alle vooroordelen snel verdwijnen.

Kraai-achtigen zijn zeer intelligent, zijn de mens veelal te slim af, ze kunnen tellen, zichzelf herkennen en zelfs personen herkennen. Natuurfotograaf Philip Friskorn bekijkt kraai-achtigen en met name eksters al meer dan vijftig jaar, te weten vanaf zijn elfde levensjaar. De aanleiding om een beeldverhaal samen te stellen wordt duidelijk in de loop van de lezing. De lezing begint met een korte inleiding over de in Nederland levende kraai-achtigen, gevolgd door een beeldverhaal over de ekster, de nestbouw, de jongen, het verstoptgedrag, het volwassen worden en nog veel meer. Beleef het mee in 'Leven met eksters, ware en onware praatjes.'

Natuurfoto-expositie

Van 7 augustus tot 1 oktober 2010 is er in Museum de Koepeltoren te Lunteren een expositie van bijzondere natuurfoto's. Te zien zijn foto's van **Louis Fraanje** (dieren in Nederland) en **Renk Ruiter** (landschappen en abstracte natuur). Op www.hetluntersebuurtbos.nl is een routebeschrijving te vinden.

Van en voor leden op 6 januari 2011

Ineke Ammerlaan

Het is nog ver weg maar toch alvast een aankondiging van onze traditionele nieuwjaarsbijeenkomst, die volgend jaar op donderdagavond 6 januari 2011 gehouden wordt.

De formule is elk jaar weer een succes. Tijdens deze oergezellige avond vertellen verschillende leden over uiteenlopende natuuronderwerpen. Bijvoorbeeld over eigen en/of bijzondere natuurwaarnemingen of een impressie van een natuurreis of excursie. Op 6 januari 2011 zullen we zeker terugblikken op een aantal hoogtepunten uit het jubileumjaar 2010, maar er is ook ruimte voor andere onderwerpen. In de volgende Urtica zullen we het programma bekend maken.

Vind je het leuk om een bijdrage te leveren aan de nieuwjaarsbijeenkomst op 6 januari 2011? Neem dan voor 1 oktober contact op met Ineke Ammerlaan (Ineke.ammerlaan@wur.nl of 0318-414936). We stellen geen eisen aan het onderwerp (anders dan dat het iets met natuur te maken heeft) of de vorm van de presentatie. De enige voorwaarde is dat de bijdrage niet langer dan 15 minuten mag duren. De afdeling beschikt over een laptop en diaprojector waarvan gebruik gemaakt kan worden. Bij een groot aantal aanmeldingen moeten we misschien een keuze maken. We vinden het erg leuk om tijdens deze avond juist leden aan het woord te laten die we nog niet zo lang kennen.

Grafisch Service Centrum Van Gils B.V.

Nude 40
6702 DM Wageningen
T (0317) 47 37 11
F (0317) 41 79 46
E info@gsc.nl

www.gsc.nl

*Uw partner in
digitaal drukwerk*

- digitale producties in
zwart/wit en full-colour
- printing on demand
- gepersonaliseerd drukwerk
- desk top publishing
- document opslag en -beheer
- groot formaat posters

G S C
VAN GILS B.V.

Buys & Ko

Biologische levensmiddelen
Bevrijdingsstraat 22
Wageningen, tel (0317) 41 08 42

geef je idealen handen en voeten:

eet biologisch

*Natuurslagerij
Keijzer en van Santen*

Churchillweg 40
6706 AB Wageningen
Telefoon 0317 412105

DIERVRIENDELIJK - ZUIVER - MILIEUBEWUST

Openingstijden: Di + Do 8.00 - 12.45 / 13.30 - 17.30 uur
Wo 8.00 - 13.00 uur
Vr 8.00 - 12.45 / 13.30 - 18.00 uur
Za 8.00 - 16.00 uur

Biologische voeding en verzorging
Marktplein 9 6721 JG Bennekom 0318 413067

Eifelexcursie 5-6 juni

Frances Verheij

Eén van de feestelijke activiteiten die in het kader van het jubileumjaar werden georganiseerd vond plaats op 5 en 6 juni in de Eifel. Ongeveer 40 leden hadden zich laten verleiden om een weekendje af te zakken naar het zuiden om de rijke fauna en flora aldaar nader te bestuderen. Een aantal hiervan (ongeveer 25 leden) vond dat je dat het beste kan doen vanuit een tent. De rest was er minder van overtuigd dat het natuurbelevingselement verhoogd wordt door 's ochtends om 05:00 gewekt te worden door het gehamer van de geelgors en het gekras van de grasmus (of het gesnurk van de buurman). Zij kozen voor de zachte bedden van Hotel Schlossblick in hartje Blankenheim en genoten 's avonds vanaf het terras van een mooi uitzicht op het slot.

De weergoden waren niet van plan om de bewering van Ineke, dat het begin juni altijd slecht weer is, uit te laten komen, en beloofden plechtig dat het een mooi weekend zou worden. Vrijdag en zaterdag waren zonnig en warm, wat sommige campinggasten ertoe verleidde meteen na de warme autorit verkoeling te zoeken in het nabijgelegen "bergmeer". Hoewel er een poging werd gedaan (door mij) om hier een groepsactiviteit van te maken, waren de meesten toch niet naar de Eifel afgereisd om de waterfauna en flora van dichtbij te bestuderen. Op dat gebied is er mijns inziens voor de KNNV dus nog wel wat werk te verzetten.

Bermtouristen in de Eifel. Foto: Frances Verheij

Na enig gepuzzel door logistiek organisator Ineke Ammerlaan, werden de 28 campinggasten verdeeld over 7 auto's die - zo goed en zo kwaad als dat soort dingen gaan - in file naar Blankenheim reden. Daar werden we in 2 groepen gesplitst, en bezochten we zowel zaterdag als zondag 2 gebieden. Tussentijds wisselden de groepen van locatie, zodat iedereen dezelfde gebieden bezocht. Dit alles gebeurde onder de zeer deskundige leiding van Chris van

Voorjaars erebia. Foto: Ina van Lambalgen

Swaay en Irma Wynhoff. Beiden zijn dagvlinderexperts, en hebben het gebied veelvuldig bezocht, o.a. voor het samenstellen van de door hun (mede)geschreven fantastische dagvlindergids. Dit bleek voor menigeen een onontbeerlijke hulp bij het bestuderen van vlinders. Waar Chris en Irma (en een enkele andere ervaren vlinderaar) al aan het gefladder precies konden zien om welke soort het ging, was het proces voor de beginnende vlinderaar behoorlijk omslachtiger. Het begon met een smeekbede: "Ga toch zitten, dan kan ik je eens goed bekijken". Als zo'n beestje daar dan gehoor aan gaf en eenmaal zat, (en niet verstoord werd door de schaduw van een andere toesnellende overenthousiaste beginnende vlinderaar) werd smekend verzocht de vleugels open te klappen, zodat beide kanten van de vleugels bestudeerd konden worden. Bovendien moest dit ook de juiste afstand gebeuren, liefst binnen één meter, maar anders voldoende ver dat er nog met een verrekijker naar gekeken kon worden. Ik heb altijd gedacht dat een verrekijker voor veraf was, maar in dit soort gevallen is een verrekijker voor dichtbij erg handig. Een ander zeer goed (maar aan de grootte van de lenzen te zien, zwaar) hulpmiddel is een fotoestel met telelens. Na menig teleurgestelde reactie "Ach, hij is weer weg gevlogen" kwamen ... en Anja Snijder en Ina van Lambalgen met hun - in allerlei vreemde posities en met engelengeduld bemachtigde - foto's om die aan de teleurgestelde of tragere vlinderaars te tonen en ze zo tevreden te stellen. Slecht één deelnemer dacht dit allemaal te slim af te zijn door een vlindernetje mee te nemen, maar dat

De Eifel. Foto: Ina van Lambalgen

werd meteen door Chris verboden. Er schijnt in Duitsland een hoge boete te staan op het gebruik ervan.

Hoewel de natuur ook in de Eifel 2 á 3 weken later was vanwege de koude winter, en er volgens Chris en Irma inderdaad minder vlinders waren dan normaal rond deze tijd, hebben we toch veel gezien, en er was ook voldoende variatie. De hoogtepunten waren: koninginpage, veldparelmoervlinder, klaverblauwtje, aardbeivlinder, zuidelijke luzerne vlinder, sleutelbloemvlinder. Omdat de gebieden die we bezochten voornamelijk uit schrale kalkgrond bestaan (het blijft voor mij ecologisch gezien raadselachtig dat juist de schrale gronden zo'n rijke flora voortbrengen) waren er voor de plantenliefhebbers ook voldoende leuke vondsten. Een groot aantal kalkminnende soorten werd aangetroffen, waaronder ik vooral de maanvaren buitenaards mooi vond, maar de indrukwekkende reeks aan orchideeën was toch wel het hoogtepunt: mannetjesorchis, soldaatje, bergnactorchis, grote keverorchis, aangebrande orchis, vogelnestje, poppenorchis, hommelorchis, vliegenorchis, spinnenorchis. Hoewel het voordeel bij planten is dat ze stil blijven staan (i.t.t. vlinders), waren ook hier de nodige uitdagingen bij het op naam brengen van de soort. Zo blijft het onduidelijk of het nou echt een hommelorchis was, of toch een bastaard. Ach ja, de natuur is altijd in beweging, en zal zich dus nooit helemaal laten vangen, hoe wij veldbiologen ook ons best doen om er een naam op te

plakken.

Hoewel de vogelaars het meer moesten hebben van de vogelgeluiden, waren er ook voor hun mooie "wow" momenten: zoals de rode en de zwarte wouw. Echter, de majestueuze zwarte ooievaar die zondag een aantal keer rondcirkelde spande de kroon.

Ondanks dat iedereen hetzelfde gebied had verkend, had iedereen toch hele andere natuurvondsten gedaan. Deze ervaringen werden op zaterdag in het restaurant van hotel Schlossblick, onder het genot van een schnitzel of forel en bier of wijn uitgewisseld.

De zondagmiddagexcursie viel helaas halverwege in het water omdat we werden overvallen door een gitzwarte lucht. De ene groep kon (ondanks een wat trager lid die niet snapte waarom iedereen zo hard weg holde) toch nog op tijd bij de auto's komen, de andere groep had minder geluk. Ondanks deze afkoeling had iedereen toch nog zin in een ijsje. Vervolgens ging iedereen weer zijn eigen gang. Sommigen bleven nog wat langer nagenieten in de Eifel, maar de meesten keerden voldaan weer huisarts. Kortom, weer een zeer geslaagde activiteit in het kader van het jubileum. Het was echt een feest om in dit mooie gebied te vertoeven. Dank aan Ineke, Irma en Chris voor de voortreffelijke organisatie. En...waarom zouden we nog honderd jaar wachten om weer zo'n geslaagd evenement te organiseren?

Fotograferen in de Eifel. Foto: Frances Verheij

Ereprijs Foto: Ina van Lambalgen

Publieksdag in het Renkumse Beekdal 4 juli 2010

Ina van Keulen

Weer een activiteit in het kader van het 100-jarig bestaan van onze vereniging, georganiseerd bij het regiokantoor De Beken van Staatsbosbeheer in het Renkumse beekdal. Om half twaalf stonden de kramen van de diverse werkgroepen klaar om de bezoekers te ontvangen. De waterbeestjes zwommen aanschouwelijk rond en de mossenwerkgroep maakte de mossen groter door ze onder het binoculair te presenteren. Zoals altijd had Margreet weer gezorgd voor een volle boekenkraam. Lekker snuffelen in de tweedehandsboeken.

Om 12 uur werd de uitslag van de fotowedstrijd bekend gemaakt. De details én de foto's staan hieronder.

Veel belangstelling was er ook voor de lezing over het beekdal door Ruud Schaafsma. Helaas

zijn er geen foto's van de beek met de vele molens die er ooit gestaan hebben. Na de lezing vind je het dan ook niet meer vreemd dat Renkum een papierfabriek heeft. Het beekdal gaat een prachtig natuurterrein worden, maar niemand weet nog hoe de dieren straks de Rijksweg moeten oversteken naar de uiterwaarden.

Een andere activiteit was de publieksinventarisatie. Men kon kiezen voor bomen en struiken, planten en mossen en vlinders en libellen. Zo werden 7 vlindersoorten waargenomen: gehakelde aurelia, atalanta, bruin zandoogje, klein koolwitje, groot koolwitje bomblauwtje en eikenpage. Van de libellen zijn azuurjuffer, gewone oeverlibel, bloedrode heidelibel en de viervlek waargenomen. Mede dank zij het mooie weer en de inzet van veel KNNV-ers was het een geslaagde dag.

Foto's: Bart Heijne

Uitslag natuurfotowedstrijd

Tijdens het natuurfestival op 4 juli 2010 zijn de drie winnende foto's bekend gemaakt van de natuurfotowedstrijd die is georganiseerd in het kader van het 100-jarig jubileum van de afdeling. De 30 mooiste foto's zijn die dag tentoongesteld in het natuurinformatiecentrum De Beken van Staatsbosbeheer in het Renkumse Beekdal. De 1e prijs is toegekend aan Astrid van Teeffelen, de 2e prijs aan Nico Leenheer en de 3e prijs aan Ina van Lambalgen. De drie betreffende foto's zijn te bewonderen op de website (www.knnv.nl/wageningen)

De selectie van de mooiste foto's is uitgevoerd door een zeer deskundige jury bestaande uit Renk Rooter, Dick Klein Geltink en Ruben Smit. Het juryrapport is opgesteld door Renk Rooter en Dick Klein Geltink. Op 10 oktober 2010, de dag

van de veldbiologie, zullen de foto's nogmaals worden tentoongesteld.

Prijsuitreiking. Foto: Bart Heijne

Foto: Bart Heijne

Juryrapport KNNV jubileum fotowedstrijd

Wij, Ruben Smit, Dick Klein Geltink en Renk Ruiter vormden de jury bij deze KNNV jubileum fotowedstrijd.

Er was zeer enthousiast gereageerd op de wedstrijd, we kregen maar liefst 130 foto's voorgeschoteld. Het niveau van de foto's was zeer divers maar het viel als geheel zeker niet tegen. Buiten een aantal simpele plaatjes was er ook veel te genieten. Maar met zoveel foto's van alle mogelijke onderwerpen, maakt jureren niet eenvoudig. Vergelijk landschappen maar eens met close ups van insecten, of planten met moeilijk te benaderen dieren. Bij het ene onderwerp heb je zeeën van tijd, bij het andere moet je snel reageren.

Waar leg je als jury de nadruk op: de moeilijkheidsgraad van het onderwerp, de technische kwaliteit, het esthetische aspect of de

persoonlijke inbreng? De ene foto heeft in één keer alles verteld en de andere kun je uren naar kijken. Wat maakt de ene foto dan zo bijzonder en de ander maar doodgevoel?

Uiteindelijk hebben we gekozen voor de **emotie**, welk gevoel roept de foto bij ons op. We kregen de opdracht elke foto een cijfer te geven en daar naast ook een rangorde. Een aardige tegenstelling, koele cijfertjes versus emotie? Drie jury leden, drie meningen, soms liepen ze mijlenver uit een, dan weer waren we het roerend eens. De cijfers hebben gesproken tot de laatste selectie van 30. Een groot aantal daarvan was gelijkwaardig, enkele staken er boven uit. Over nummer één waren we eensgezind, twee en drie gaven wat discussie. Maar één ding is zeker, deze winnaars hebben kwaliteit.

Foto: Astrid van Teeffelen

Foto: Nico Leenheer

Foto: Ina van Lambalgen

- Eerste plaats: Een zeer originele foto van een parende koolwitjes op een ongebruikelijke plek, een thermopane ruit. De dubbele spiegeling in het glas maakt van deze "gewone" vlinders opeens iets "bijzonders". De steeds vager wordende herhaling van het motief geeft het beeld extra spanning. En het roept vragen op bij de beschouwer.
- Tweede plaats: Grote witte reiger. Leuke actiefoto, genomen op het juiste moment. De houding van de vogel is uitstekend en hij zit op een sterke plaats in het beeld. Heeft genoeg ruimte om op te stijgen. Een klein minpuntje is dat de kop net niet scherp is. Gestoken scherp, of juist echte beweging zou de plaat nog sterker maken.
- Derde plaats: Een poëtisch beeld van iets doodgevoelens een krokus in de tuin. Maar de onscherpte is hier zeer functioneel en versterkt het beeld. Ook de tere kleuren blijven de beschouwer boeien.

Indrukwekkende natuurfilms combineren lekker met een excursie

Arnold van Vliet

Het 100-jarig jubileum leidt tot verrassende activiteiten en leuke nieuwe samenwerkingsverbanden. Het Natuurfilmfestival is een goed voorbeeld. Dankzij het enthousiasme van Gerben Kuiper van CineMec kregen we de mogelijkheid om vier natuurfilms te tonen in een van de zalen van CineMec. Het idee om natuurfilms te combineren met natuurexcursies in de directe omgeving viel in goede aarde.

Op zondagmiddag 23 mei, eerste Pinksterdag, ging het Natuurfilmfestival van start met drie korte films over het (intieme) leven van vlinders, waterjuffers en libellen. De films zijn gemaakt door Annette van Berkel van De Vlinderstichting en ze werden voor het eerst in een bioscoop getoond. Annette was zelf aanwezig om de films live te becommentariëren. Na afloop begeleiden zij en Kars Veling samen met Aart Lagerwerf en Willem van Raamsdonk de vlinder- en libellenexcursie onderlangs de geluidswal grenzend aan CineMec. De geluidswal was een grote bloemenzee en omdat het de eerste warme dag van het jaar was met veel zon was het perfect vlinderweer. Libellen en waterjuffers werden er ondanks de gunstige omstandigheden nauwelijks gezien maar er vlogen grote aantallen vlinders, vooral icarusblauwtjes en witjes maar er werd ook een bruin blauwtje waargenomen, een rode lijstsoort.

Anette van Berkel in Cinemac. Foto: Arnold van Vliet

Op donderdagavond 27 mei begon om 19.30 uur de BBC-film 'Planet Earth', aflevering 'Seasonal Forests'. De film bevat spectaculaire opnames van diverse bossen uit de gematigde en noordelijke bossen. Na afloop zijn we onder begeleiding van Hans Hartvelt en Kees Jan Schilstra beiden van de Vleermuiswerkgroep Gelderland op Landgoed Hoekelum met

batdetectors op zoek gegaan naar vleermuizen. We hebben vier verschillende soorten gezien waaronder de rosse vleermuis, de gewone dwergvleermuis, de laatvlieger en de watervleermuis.

Excursie langs de geluidswal. Foto: Arnold van Vliet

Op woensdagavond 2 juni stonden met de film 'Travelling Birds' trekvogels centraal. Ondanks dat begin juni buiten het trekseizoen valt zijn we voorafgaand aan de film op zoek gegaan naar vogels op en rond de geluidswal onder begeleiding van Hans Westendorp van de Vogelwerkgroep van IVN Ede en Henrik de Nie en Aart Lagerwerf. Alles bij elkaar hebben we meer dan 20 vogelsoorten gezien waarbij vooral de spotvogel een onverwachte en bijzondere gast was. Na de excursie bekeken we met z'n allen de film. De film is op TV al fantastisch maar op het grote scherm van CineMec had je echt het gevoel dat je samen met de trekvogels over de continenten vloog.

Het natuurfilmfestival werd afgesloten op zondagmiddag 13 juni met de klassieker 'Microcosmos'. Met deze film werden de kijkers onderdeel van de onverwachte rijkdom aan dieren en planten in een grasland. Na de film zijn we onder begeleiding van Jacomijn Prinsen, Bas Allema en Bram Cornelissen op zoek gegaan naar allerlei insecten en spinnen met behulp van loeppotjes en zuigbuisjes. Net als de voorgaande keren was het schitterend weer en stond de geluidswal volledig in bloei waardoor er ook veel verschillende soorten gezien werden.

We kijken met veel plezier terug op het natuurfilmfestival en het is zeker voor herhaling vatbaar. In 2011 zijn zowel onze KNNV afdeling als CineMec betrokken bij het organiseren van een Insectenexperience. Meer informatie hierover komt in een van de volgende Urtica's.

Een greep uit het archief (3)

Herman Thunnissen

Leersumse Veld, 17-5-1947; NNV excursie met boswachter Pater. Foto: Ko Steenman

In dit jubileumjaar zullen in elk nummer enkele wetenswaardigheden uit het archief van de afdeling worden opgediept. Het archief is niet geraadpleegd met een duidelijke strategie voor ogen. Al bladerend zijn enkele stukjes en feiten geselecteerd die volgens ons aardig zijn om nog eens te lezen. In het jubileumnummer uit 1980 (80 jaar KNNV afd. Wageningen en Omstreken) staat de volgende 'blik in het verleden' door Ko Steenman:

Het was herfst 1944, toen ik onder granaatvuur uit mijn woonplaats Renkum vluchtte naar Edereveen, waar ik als evacu e een gesprek had met onze toenmalige voorzitter Dr. C. van Rijsinge; ouderen onder ons kennen hem ook nog wel van zijn latere radioserie "Tussen mens en nevelvlek".

Wij waren in de tweede wereldoorlog op een dieptepunt gekomen en de toestand waarin planten, dieren en mensen, kortom de gehele natuur verkeerde, was hachelijk te noemen. Maar van Rijsinge stak ons toen een hart onder d eriem door op te merken dat ons aller hoop gevestigd moet blijven op be ndiging van de oorlog en dat wij konden verwachten dat de natuur daarna vanwege een groot regeneratievermogen spoedig zou herstellen van de opgelopen verwondingen. Een en ander heeft gelukkig zo mogen plaats vinden. Wij keerden terug naar onze woonplaatsen, die in puin lagen, waar de allereerste levensbehoeften en goed drinkwater schaars waren en waar zelfs de huismussen, omdat de dakpannen op straat lagen, voor een groot deel waren verdwenen. Het duurde jaren voor weer sprake kon zijn van een enigszins goed leefmilieu. Maar in die tussentijd kwam ook het verenigingsleven weer op gang, al was het voor

(K)NNV-ers levengevaarlijk om een excursie te houden in de bossen of langs de rivier wegens gevaar voor mijnen en andere projectielen waarop men kon trappen; er zijn toen soms ernstige ongelukken gebeurd met individuele wandelaars. Toch konden wij na de bevrijding weer volop genieten van orchidee n- en gentiaanrijke blauwgraslanden in het binnenveld, waar achter de boerderij Bruxvoort een actieve Kemphanenbaltsplaats was te vinden. Ook zagen wij zalmen in de Rijn stroomopwaarts zwemmen en na een excursie in d eherfst ging menigeeen naar huis met een mandje vol eetbare paddestoelen; deze waren toen nog volop aanwezig en het betekende toen een welkome aanvulling voor het dagelijks menu waarvoor een distributiesysteem bestond.

Toch bleek al gaandeweg dat de natuur ook in vreedstijd kon worden aangetast en vel van het moois dat toen aanwezig was, ging ernstig achteruit of verdween. Dit verontrustte de KNNV-ers en tijdens het 60-jarig bestaan van de vereniging organiseerde het hoofdbestuur in 1960 een symposium in Amsterdam, waarvan van Rijsinge de leiding had en waar o.a. de aandacht werd gevestigd op het alarmerende verschijnsel van epifytenwoestijnen. Ook het afdelingsbestuur zat niet stil. Er werd geprotesteerd tegen de weg achterom de dorpen Renkum en Heelsum; het plan ging wel door, maar gelukkig kon de weg, die dwars door het mooie gebied van Wolfheze zou gaan, worden omgelegd. Ook ging ons bestuur in tegen een plan voor lelijke hoogbouw langs de Diedenweg aan de Wageningse Eng; door hier lagere wooneenheden te bouwen kon de visuele schade worden beperkt.

Schovenhorst Putteren; 8-3-1948, Autobus excursie NNV Wageningen e.o.; links achter Dr Oudemans en Dr. A. Besemer. Foto: Ko Steenman

De Wageningse uiterwaarden zouden geheel worden opgeofferd voor stadsuitbreiding; ook hiertegen werd stelling genomen en wat waren wij blij dat dit plan in de prullenmand verdween.

De geschiedenis herhaalde zich en in de afgelopen jaren kregen we opnieuw te maken met plannen die nadelig waren, ja zelfs soms desastreus waren voor de ons omringende natuur. Maar ook dan liet de KNNV van zich horen, vaak in samenwerking met andere natuur- en milieuorganisaties; zo werden er o.a. door de

Plantenwerkgroep en de reeds langer bestaande Vogelwerkgroep inventarisatierapporten op tafel gelegd bij de autoriteiten die de plannen maakten of moesten begeleiden. Hiermee zullen wij ook na ons 80-jarig bestaan moeten doorgaan en wij zullen moeten proberen te behouden van het vele schoons dat in de levende natuur is overgebleven.

*Rhemen, 30 september 1990
Ko Steenman*

In de Bovenpolder is de eerste rivierrombout gevonden!

Christa Heyting

De tweede zoektocht naar rivierrombouts in de Bovenpolder heeft de eerste waarneming opgeleverd. Vlak bij de waterkant ontwaarde Bart Heijne de glinsterende vleugels van een pas uitgeslopen vrouwtje rivierrombout (foto 1). Na enig zoeken vond hij ook het huidje waar de rombout uitgeslopen was (foto 2).

De rivierrombout is een zeldzame libel die gebonden is aan schoon rivierwater.

*Huid van de riverrombout
Foto Christa Heyting*

*Vrouwtje riverrombout
Foto Christa Heyting*

Eigenaar verantwoordelijk voor natuur

Auke Balkstra

Alle individuele eigenaars van gebieden vullen natuur op hun gebied in volgens hun eigen inzichten. Die autonomie kan zelfs de gemeente niet doorbreken, tenzij vooraf randvoorwaarden zijn vastgelegd met betrekking tot wet- en regelgeving zoals de Wet Ruimtelijke Ordening, Gemeentelijk bestemmingsplan, Flora en Faunawet, Natuurbeschermingswet, Europese Vogelrichtlijn, Europese Habitatrichtlijn, Natura 2000, etc.). Het betekent wel dat een eigenaar die veranderingen wil aanbrengen, bouwen, slopen, rooien van houtopstanden, etc. dient te weten of die handelingen geen versterking of bedreiging

Ringslang. Foto: Christa Heyting

vormen van beschermde plant- of diersoorten. Dat wil zeggen hij zal vooraf een inventarisatie moeten hebben (laten) uitvoeren van aanwezige natuurwaarden.

Natuurbescherming

Als een gebied waardevolle natuur bevat, dan zijn een aantal voorwaarden van belang om het gebied als zodanig te beschermen en te beheren.

- De beste waarborgen voor een goed beheer zijn aanwezig indien de beheerder ook eigenaar is en tevens een natuurbeherende organisatie is. Enkele bekende organisaties zijn Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de Provinciale Landschappen. Ook zijn vele mooie natuurgebieden in handen van Gemeenten, Groot Landgoed eigenaren en Stichtingen.
- De eigenaar moet de wens formuleren en desgewenst juridisch vastleggen.
- De gemeente moet de gewenste bestemming vastleggen in een bestemmingsplan. Zo nodig door een bestemmingsplan wijziging.
- Een extra dimensie wordt verkregen als de eigenaar een natuurwaarden inventarisatie

laat maken. Dit kan uiteraard worden uitbesteed aan een officieel bureau (dat overigens voor een groot deel de gegevens uit vrijwilligersbestanden haalt). Maar ook kan de KNNV daarin een cruciale bijdrage leveren door het maken van een inventarisatie. Facilitering van bepaalde werkzaamheden, productie, publiciteit zou gewenst zijn.

Stadsnatuur

Er zijn grote verschillen in benadering van natuur in een landelijke omgeving of in een stedelijke omgeving. Stadsnatuur is altijd ondergeschikt aan de veelheid van diverse stedelijke functies en beleving van bewoners. Ook de gebieden van de openbare ruimte moeten voldoen aan het "eisenpakket" van de stedelingen.

De gemeente Wageningen heeft in haar "Bestemmingsplan Stadscentrum 2003" al een visie aangegeven hoe er met natuur in de bebouwde kom zal worden omgegaan: "**Hoe centraler hoe cultuurlijker. Hoe verder hoe natuurlijker**". Dit betekent dat stadsparken er "netjes" moeten uitzien, veilig moeten zijn en dat er weinig ruimte zal worden gegeven aan ruigtekruiden en bossages die een onveilig gevoel geven.

Gevolgen stedelijke ontwikkeling

Door stedelijke ontwikkeling zal het karakter van een gebied aanzienlijk veranderen door aanleg van wegen, bouw van huizen en andere gebouwen, tuinen, openbare groenzones. Er ontstaat versnippering door kleinschaligheid en veelheid aan functies. Vanwege het wonen en werken zijn er veel mensen, verkeer, spelende kinderen, honden.

De gevolgen voor natuur zijn

- Afname groenstructuren en versnippering daarvan
- Toename van verstoring door betreding, geluid, licht, beweging
- Toename van verstoring en predatiedruk door huisdieren.

Ook al worden ecologisch waardevolle elementen behouden of verder ontwikkeld, er zullen veranderingen optreden in de samenstelling van flora en fauna. Schuwe diersoorten en kwetsbare flora zal verdwijnen en opportunisten en cultuurvolgers zullen zich in die regio vestigen, wellicht zelfs in aantallen toenemen.

Landschapsnatuur

Natuurgebieden waar dieren en planten ruimte en rust worden gegeven zullen dus moeten worden gezocht in het landelijk gebied. In Wageningen kunnen we die locaties vinden in het Moftbos of Bennekomse bos, in mindere mate de Wageningse Eng, voorts het Bergbos, de Arboreta, de Uiterwaarden en het Binnenveld.

A. Masolef, 1891

Dactylorhiza majalis majalis

De inventarisaties die door de KNNV zijn uitgevoerd zijn tot nu toe gericht geweest op de meest veelbelovende natuurgebieden in Renkum (Renkumse Beek dal), Rhenen (Kwinteloijen), Veenendaal (Hel, Blauwe Hel), Ede (Bennekomse Meent, Bennekomse Hooilanden). Sedert kort komen de Wageningse gebieden Plasserwaard en Bovenste Polder onder Wageningen aan bod.

Zodra de mogelijkheid aanwezig is kunnen de Wageningse Veenkampen tussen de Grift en de Veensteeg en het nieuwe landgoed "De Lieskamp" aan de Egelsteeg wellicht op de lijst worden geplaatst.

Bedreigingen

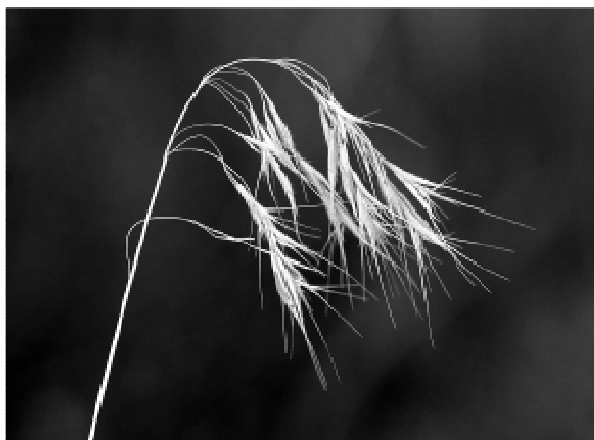
Het is van belang om in het kader van Natura 2000, de Ecologische Hoofdstructuur en de Ecologische Verbindingszones zo veel mogelijk natuurwaardengegevens van gebieden met bijzondere natuurwaarden ter beschikking te hebben om tegenwicht te bieden aan plannen die verstoring en vernietiging van natuur tot gevolg hebben. Aanleg van wegen en vestiging van bedrijven zijn processen die bijna altijd onomkeerbaar blijken te zijn (tenzij de Rijksoverheid er enkele tientallen miljoenen aan besteedt zoals in het Renkumse Beek dal).

Binnenveld kwelwater

Het Binnenveld tussen de A12 / Nederrijn en Veluwe / Utrechtse Heuvelrug is een versnipperd multifunctioneel gebied met van oorsprong hele bijzondere natuurwaarden. Dit oude moeras-

veengebied tussen de zandhellingen is door de vele cultuurmaatregelen en ontginningen weliswaar van structuur veranderd, maar heeft toch in geofysisch opzicht zijn karakter behouden. Het kwelwater van het Veluwemassief en van de Utrechtse heuvelrug laat zich nog steeds terugvinden in kwelbeken en moerasachtige gebieden als de Hel, de Blauwe Hel, de Bennekomse Meent, de Bennekomse en Achterbergse Hooilanden en minder zichtbaar in de Veenkampen.

In de hoger gelegen delen van Binnenveld Oost zijn bij voldoende aanbod van kwel mini beekjes herkenbaar als de Kromme beek, de Nergense beek, de Bornse beek en de Droevendaalse beek.

Anisantha tectorum. Foto: Douwe van Dam

Binnenveld kwetsbaar

Het Binnenveld vormt in de Ecologische Hoofd Structuur een groen kruispunt. De Noord – Zuidelijke Ecologische Verbinding Zone (EVZ) van de Lunterse beek naar de Nederrijn omvat natuurgebieden als de Hel, de Blauwe Hel, de Bennekomse Meent, de Bennekomse en Achterbergse Hooilanden en op termijn de Veenkampen ten oosten van de Grift. De vormgeving van het zuidelijke deel is nog wat mager en ongewis.

De Oost – West lopende EVZ via de Kraats en zuidelijker via Wageningen Noord sluiten aan op de Rhenense EVZ. Een ecologische Verbinding Zone wordt opgenomen tussen de Grift en de Utrechtse Heuvelrug in het noorden van de

Rhenense Meent vlak ten zuiden van Veenendaal.

Omdat de diverse gebieden niet als natuurgebied zijn aangemerkt in bestemmingsplannen is nog veel willekeur mogelijk. Dus hoe duidelijker natuurwaarden zijn beschreven, des te sterker is de positie voor overleg.

Onderbouwing bestemmingsplan

Als een bestemmingsplan procedure in gang is gezet, is het voor natuurbeschermers meestal te laat. Want dan moet er in korte tijd een natuurwaarden rapport worden gemaakt, door een extern bureau die de specifieke kennis vaak niet volledig ter beschikking heeft. Begonnen wordt meestal met een “quick – scan”. Een lokaal onderzoek kan ca. 2 tot 5 dagdelen omvatten. Daarbij wordt dan ook gebruikt wat men op dat moment kan vinden aan publicaties, hetgeen kan leiden tot onvolledigheid.

Een van de belangrijkste instrumenten voor natuurbescherming van een gebied is om dat gebied in het betreffende bestemmingsplan aan te merken als te beschermen natuurgebied. Om duidelijk te maken dat een bepaald gebied natuurwaarden heeft dient vóór dat (verstoring) maatregelen worden gepland op papier te staan wat die waarden zijn, wat de aanwezige flora en fauna is, met name de rode lijst soorten en dient dit te worden gecommuniceerd met de Eigenaar, de Gemeente, de Politiek, B. en W., de Gemeenteraad en de betrokken Ambtenaren van Natuur, Milieu, Groenbeheer, Ruimtelijke Ordening, Vergunningverlening.

Natuurbeschermings beleid

Formulering van de beleids uitgangspunten van de KNNV (landelijk) ten aanzien van natuurbescherming en per regio nader uitgewerkt zal zowel intern, als extern duidelijkheid verschaffen. Met name voor burgers, overheid en politiek zal het een efficiënte PR functie vervullen. Publiciteit over datgene wat de KNNV belangrijk vindt en waarom dat van belang is voor de inwoners van Wageningen. Om te beginnen kan een pilot worden gestart voor Wageningen, met contacten tussen KNNV leden en betrokken partijen op lokaal niveau. Daarna kan het model zo mogelijk worden gebruikt voor uitvoering in Ede, Renkum, Rhenen en Veenendaal.

Teer guichelheil

Gezocht: molshopen!

Sommige zoogdieren zie je vrijwel alleen aan de sporen die ze achterlaten. Dat geldt zeker voor mollen. Iedereen kent molshopen maar slechts weinigen zien wel eens een mol. Zoogdieratlas.nl probeert alle zoogdieren in kaart te brengen, dus ook de mollen en doet nu een opmerkelijke oproep: als u een molshoop ziet, geef het dan aan ons door op Zoogdieratlas.nl!

Op Zoogdieratlas.nl worden alle in het wild levende zoogdieren in Nederland in kaart gebracht. Ook waarnemingen van molshopen zijn zeer waardevol voor de atlas. In iedere provincie is nu een zoogdieratlas project aan de gang. Overal willen we zoveel mogelijk waarnemingen van zoogdieren verzamelen.

De initiatiefnemers van de zoogdieratlas roepen iedereen nu dus op molshopen door te geven op www.zoogdieratlas.nl zodat straks voor deze soort duidelijk is waar deze voorkomt. Er zijn al heel wat waarnemingen van mollen doorgegeven maar zoals te zien op het kaartje op de site is dat zeker nog niet voor heel Nederland het geval. Dus zijn meer waarnemingen welkom!

Niet alle zoogdieren zijn makkelijk te herkennen, maar over de mol is meestal geen verwarring. Iedereen kent ze wel, de aarden bulten in tuinen, weilanden maar ook in stadsparken en middenbermen van wegen. Elke winter vallen de grote hoeveelheden molshopen op maar zeker nu, na de wat stevigere vorstperiodes, is dat het geval.

Mollen graven achter hun prooi, regenwormen en andere bodemdierjes aan. Aan het begin van de winter vluchten de wormen voor de kou, dieper de grond in en de mol graaft er achteraan. Dieper graven van nieuwe gangen levert grond op die ze kwijt moeten. Wanneer het weer warmer wordt, kruipen de regenwormen weer richting aardoppervlak. De mol gaat er ook dan weer achteraan, graaft nieuwe gangen en werpt dus extra hopen op.

Molshopen in het veld (Foto: Neeltje Huizenga)

De mol leidt een solitair bestaan. Alleen in de paartijd vormen ze paartjes. De rest van het jaar leeft de mol alleen in zijn gangenstelsel. Dat stelsel verdedigt hij of zij ook flink tegen andere mollen. Daarom heeft het ook weinig zin mollen te bestrijden: als de mol geklemd is, zal er in het algemeen binnen 24 uur een nieuwe mol in zijn gangen zitten. Om het nog erger te maken, willen die nieuwkomers ook nog wel eens het overgenomen gangenstelsel bijwerken; nog meer hopen dus.

Ook waarnemingen van andere zoogdieren als ree, haas, eekhoorn en egel zijn trouwens welkom. Zo wordt 'online' gewerkt aan een steeds beter beeld van de zoogdieren in Nederland. Op www.zoogdieratlas.nl zijn de kaarten en meer informatie te vinden.

Zoogdieratlas.nl is een initiatief van de Zoogdierverseniging, welke per provincie samenwerkt met diverse organisaties. Het project wordt mede mogelijk gemaakt door VSBfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Telmee.nl en Waarneming.nl.

Lid van verdienste

Jacques Hoefsloot, namens het bestuur

Regelmatig komen bij het bestuur suggesties binnen om iemand die zich op een bijzondere wijze voor onze afdeling heeft ingezet te benoemen tot 'lid van verdienste'. Vaak ontstaat dan enige discussie over wat die bijzondere verdienste dan wel is en aan welke criteria deze kan worden getoetst. Om die reden heeft het bestuur onlangs uitgangspunten vastgesteld ten behoeve van de voordracht en besluitvorming voor een lid van verdienste.

Hieronder staan de belangrijkste uitgangspunten kort samengevat.

Algemene uitgangspunten

1. Een voordracht wordt schriftelijk ingediend bij de secretaris van het bestuur, wordt ondersteund door ten-minste 3 leden en kan alleen betrekking hebben op iemand die tenminste 5 jaar onafgebroken lid is.

2. Het bestuur toetst de voordracht aan de uitgangspunten, neemt een besluit en informeert de indiener(s) van de voordracht.

Specifieke uitgangspunten

1. Het gaat om werkzaamheden die uitstijgen boven het normale lidmaatschap van het bestuur, werkgroepen en/of commissies én die gericht zijn op activiteiten die de afdeling als geheel betreffen (cursussen, lezingen, markten, inventarisaties).

2. Ook kan het gaan over leden die aanwijsbaar en langdurig (tenminste 5 jaar) actief zijn als lid van een werkgroep en een wezenlijke bijdrage leveren aan de realisatie van de doelstellingen van de werkgroep.

Aangezien de voorstellen doorgaans via de coördinatoren van de werkgroepen bij het bestuur worden ingediend, beschikken zij inmiddels over de volledige tekst van deze uitgangspunten. Eventueel zijn deze uitgangspunten ook te verkrijgen bij de secretaris van het bestuur

Ledenadministratie

Rubriek verwijderd om privacyredenen

Beknopt overzicht activiteiten van ander organisaties

Samenstelling Bram Cornelissen

KNNV Arnhem (www.knnv.nl/arnhem)

Zaterdag 7 augustus	Libellen in de Millingerwaard met Martien van Bergen
Zaterdag 28 augustus	Insektenexcursie in Meinerswijk met Jeanne Kuijper
Zaterdag 4 september	Wandeling in de bossen onder Apeldoorn met Rie en Martin van der Burgt

Zie de website voor meer activiteiten

IVN Ede (www.IVN-Ede.nl)

Zaterdag 14 augustus	De boeiende insectenwereld in de paarse heide en het warme zand.
Zaterdag 14 augustus	Zomerwandeling kasteelpark Renswoude, met aandacht voor de cultuurhistorie van de omgeving.
Zaterdag 04 september	Belevingswandeling
Zaterdag 11 september	Fietstocht door het Binnenveld naar de Blauwe kamer.
Zaterdag 25 september	Lange afstandswandeling
Zaterdag 2 oktober	Paddenstoelenwandeling
Zaterdag 9 oktober	Paddenstoelenwandeling
Zaterdag 16 oktober	Najaarsworkshop natuurfotografie op locatie
Zaterdag 23 oktober	Herfstwandeling Edese Bos (West)
Zaterdag 30 oktober	Wandeling over de Edese heide

IVN Zuidwest-Veluwezoom (www.IVN-zwv.nl)

Woensdag 11 augustus	Vleermuisexcursie bij kasteel Doorwerth
Donderdag 2 september	Vleermuisexcursie bij het Emmapark te Wageningen
Zaterdag 4 september	Natuur-stadswandeling Wageningen
Zondag 12 september	Vogelfietstocht langs de Rijn

IVN Veenendaal/Rhenen (www.IVNveenendaal-rhenen.nl)

Zaterdag 14 augustus	Kasteelpark Renswoude
Zaterdag 28 augustus	Cultuurhistorische excursie
zondag 29 augustus	Thema Flora in Natuurtuin Diddersgoed
Donderdag 16 september	burlen van edelherten
Vrijdag 24 september	burlen van edelherten
Zaterdag 25 september	Activiteitendag in het kader van het 25 jaar bestaan

IVN Rijn en Waal

Zie website: www.IVNrijnwaal.nl

IVN Tiel

Zie website: www.IVN.nl/tiel/

Waterwatch

Natuurexcursies voor kinderen, zie website: www.waterwatch.tk

Jeugdbond voor Natuur- en Milieu studie JNM (tot 25 jaar)

Zie website: www.jnm.nl

Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie NJN (tot 25 jaar)

zie website: www.wageningen.njn.nl of 0614570987

Museum de Casteelse Poort Wageningen

Zie website: www.casteelsepoort.nl

Kasteel Doorwerth

Zie website: www.mooigelderland.nl

Blauwe kamer

zie website: www.utrechtslandschap.nl

Agenda

Iedere belangstellende is van harte welkom bij alle activiteiten om zo kennis te maken met de vereniging. Opgave is niet verplicht, tenzij anders aangegeven. Opgave is altijd aan te bevelen, omdat activiteiten onvoorziën niet door kunnen gaan.

! LET OP! Veel activiteiten vinden normaal gesproken in het Groene Wiel te Wageningen plaats. Het Groene Wiel is echter tot de eerste week van september beperkt beschikbaar. Neem even contact op met de contactpersoon die vermeld staat bij de activiteit voor een alternatieve locatie.

Augustus

Zondag 1

Natuur- en landschapswandeling door de Ankeveense plassen. Deze wandeling voert door een afwisseling van moerasbossen en open stukken water met riet en andere moerasplanten. De wandeling is zowel wat betreft vogels als planten de moeite waard. Zo kunnen er wat betreft vogels worden waargenomen: purperreiger, grote zilverreiger, krooneend, dodaars, boomvalk en blauwborst. Wat betreft planten veel soorten zegges, zwanebloem, pijlkruid, gele lis, gele plomp etc. De wandeling heeft een lengte van ongeveer 6 km. Verzamelen om 8.30 op de centrale parkeerplaats in de dorpskern van Ankeveen of om 9.30 op het Olympiaplein. Informatie en opgave bij Frans Jacobs, (tel. 0488 441093 of 06 44254850). Opgave kan ook per Email: frans.jacobs@wur.nl

Maandag 2

De plantenwerkgroep nodigt je uit mee te helpen bij de inventarisatie van de Wageningse Bovenpolder en wel deelgebiedje zes, dat is de strang met haar oevers. Verzamelen om 19.30 uur op de hoek van de Veerweg aan de rijn. Laarzen aanbevolen. Heb je wilde planten gevonden maar lukt het niet ze op naam te brengen? Neem ze mee evenals je loep en je flora. Inlichtingen bij Douwe van Dam (tel. 0317 – 414061).

Woensdag 4

Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Anne van Wely (tel. 0317-453370).

Donderdag 12

Op verzoek Rijkswaterstaat en in overleg met Aart Lagerwerf, wetlandwacht in onze omgeving, gaat de plantenwerkgroep een klein deel van de Schoutenwaard inventariseren. Loep, flora en laarzen meenemen plus geld voor de pont. Verzamelen om 19.00 uur bij het 'driehoekje' waar de Veerweg afbuigt naar het Lexkesveer. Inlichtingen bij Dirk Prins (0317 614282).

Vrijdag 13

Minicursus nachtvlinders door Dick Groenendijk (De Vlinderstichting) en Maurice Franssen (Nederlandse Entomologische Vereniging) op 13 en 20 augustus. Koetshuis Arboretum Belmonte. Aanvang 20.00 uur. Maurice gaat vanavond in op de herkenning van nachtvlinders. Na de koffiepauze gaan we naar buiten om het geleerde in praktijk te brengen. Je kunt je tot 10 augustus aanmelden bij Ineke Ammerlaan. Ineke.ammerlaan@wur.nl of 0318-414936). De kosten van deelname bedragen € 5,-p.p. Je kunt het bedrag overmaken op ING rekeningnummer 1010176 t.n.v. KNNV, afdeling Wageningen en Omstreken onder vermelding van "minicursus nachtvlinders". Deelnemers wordt aanbevolen de "Beknopte veldgids Nachtvlinders" (ISBN 9789052107899) aan te schaffen. Er kunnen maximaal 20 personen deelnemen.

Woensdag 18

Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur, plaats in overleg. Bel voor inlichtingen en locatie: Anne van Wely (tel. 0317-453370).

Donderdag 19

Natuurfietsstocht o.l.v. Leny Huitzing (0317-417943, 0614061898) naar de Marspolder van 9.30 – 12.00 uur. Een fietstocht in een prachtig landschap gedomineerd door de Cuneratoren. We schenken aandacht aan het ontstaan van het landschap en de in_vloed van de mens daarop. Zo is in de Marspolder - ooit een uiterwaard van Rhenen - na winning van zand en klei door samenwerking van Geldersch Landschap en Geldersche Kastelen met de zandwinner een mooi natuurgebied ontstaan. Het water in de zandwinningsplas is bijzonder schoon. Oeverzwaluwen broeden in een steilwand en de ooievaar foerageert in de graslanden. Vanuit de observatiehut hopen we de blauwborst te zien en de ijsvogel; mogelijk ook de boomvalk die er op libellen jaagt. Ook de flora is interessant: de elders in het riviergebeid verdwenen Driedistel bloeit er. Verzamelen om 09.30 uur bij de Grebbesluis direct oost van de Grebbeberg.

Terug op dezelfde plek rond 12.00 uur.

Vrijdag 20

Minicursus nachtvinders door Dick Groenendijk (De Vlinderstichting) en Maurice Franssen (Nederlandse Entomologische Vereniging) op 13 en 20 augustus in het Koetshuis Arboretum Belmonte. Aanvang 20.00 uur. Dick vertelt vanavond het een en ander over ecologie en bescherming van nachtvinders. Na de koffiepauze gaan we naar buiten om het geleerde in praktijk te brengen. Voor informatie over aanmelding en kosten: zie 13 augustus.

September

Woensdag 1

Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur, plaats in overleg. Bel voor inlichtingen en locatie: Anne van Wely (tel. 0317-453370).

Zondag 5

Natuur- en landschapswandeling langs de Maas bij de Hamert, Limburg. Deze wandeling is een herhaling van de wandeling van augustus vorig jaar. Ze is vooral wat betreft planten zeer de moeite waard. We volgen in feite de blauwe paaltjesroute. De wandeling gaat voor een deel langs de Maas, waar een indrukwekkende rijkdom aan plantensoorten voorkomt. Later gaan we het bos in en de heide op. De variatie aan terreintypen zorgt voor veel variatie aan planten- en vogelsoorten. Duur autorit vanaf Wageningen 55 min. Vertrek Wageningen 8.30. Start wandeling 9.30 uur. Lengte wandeling 5 km. Startplaats: pannekoekrestaurant de Hamert. (links van de weg vanuit het noorden gezien). Gids: Frans Jacobs (0644254850).

Maandag 6

Paddenstoelenwerkgroep voor gevorderden. Aanvang 20.00 uur, plaats in overleg. Bel voor inlichtingen en locatie: Lies Jansen (026-3337312).

Donderdag 9

Vogelwerkgroep. 19:45 zaal Bevrijdingskerk (ingang Van Schelverweg 2). Eerste bijeenkomst van het seizoen. Nieuwe leden van harte welkom. Bijpraten en programma komende winter bespreken. Men kan zich dan nog opgeven voor Schiermonnikoogweekend. Zie verder website (www.knnv.nl/wageningen/vwg-w/wgwag.html).

Maandag 13

Paddenstoelenwerkgroep voor beginners. Aanvang 19.30 uur, plaats in overleg. Bel voor inlichtingen en locatie: Bart Heijne voor locatie (0318-618327).

Woensdag 15

Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur, plaats in overleg. Bel voor inlichtingen en locatie: Anne van Wely (0317-453370).

Donderdag 16

Natuurfietsstocht met Ada Parlevliet (0317-411715) en Ietje Boukema (0317-413244) naar Hemmen. We starten om 9.30 uur bij het driehoekje aan de Veerweg te Wageningen bij de afslag naar Lexkesveer, onderaan de Berg. We fietsen naar Hemmen en bezoeken daar de kasteeltuin, waar we rond 10 uur zijn. Deze ommuurde tuin werd na restauratie in 1995 voor publiek geopend en heeft een zeer groot sortiment vast planten. Vervolgens maken we een korte wandeling rond het dorp, door het bos van de Heerlijkheid Hemmen en langs hoogstamboomgaarden. Daarna fietsen we weer rustig terug. We zijn tussen 12.00 en 12.30 terug bij de Veerweg.

Maandag 20

Paddenstoelenwerkgroep voor gevorderden. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Lies Jansen (026-3337312).

Dinsdag 21

Mossenwerkgroep 2. Alleen voor diegenen die zich hebben opgegeven. Aanvang 19.30 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Michel Zwarts (026-3818606 of michel.zwarts@xs4all.nl).

Maandag 27

Paddenstoelenwerkgroep voor beginners. Aanvang 19.30 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Neem zelf één of meer paddestoelen mee. Inlichtingen: Bart Heijne (0318-618327).

Woensdag 29

Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Anne van Wely (0317-453370).

Oktober

???Oktober

Successie van planten in het stuifzandlandschap. In oktober zal op een zaterdag (exacte datum volgt later, houdt de website in de gaten) een excursie georganiseerd worden naar het Wekeromse zand. Stuifzanden zijn zeer interessant omdat de geomorfologie van het landschap, het micro- en macro klimaat en de vegetatieontwikkeling nergens zo zichtbaar met elkaar verweven zijn als in het stuifzandlandschap. Kenmerkend hierbij is de successie van verschillende pionierssoorten met algen, mossen, korstmossen en vaatplanten die uiteindelijk zal eindigen in een climax stadium van een eiken/berken- of beukenbos om wellicht op termijn al dan niet door ingrijpen van de mens weer stuifzand te worden. Tijdens de excursie zullen we deze successie volgen waarbij we tevens zullen stilstaan bij geomorfologische processen in dit gebied. Nederland neemt met zijn nog levende stuifzanden een unieke positie in binnen Europa, nergens in Europa is dit fenomeen nog te zien.

Vrijdag 1 t/m
zondag 3

Het traditionele weekend van de Vogelwerkgroep op Schiermonnikoog. Er zijn maar 12 plaatsen gereserveerd; aanmelden vóór 12 september 2009. Slaapzak, hoeslaken en sloop meenemen. Aanmelding en nadere informatie (o.a. over carpoolen) bij Henrik de Nie (hwdenie@planet.nl , 0317417943).

Zondag 3

Natuur- en landschapswandeling langs de Niers van Nierswalde tot Kessel. De wandeling voert langs de zuidoever heen en langs de noordoever van de Niers terug naar de startplek van de wandeling. Langs de zuidoever wandelt men door meest open gebied bestaande uit weilanden en enkele kleine moerasgebieden. Aan de noordoever gaat men door bos (Reichswald). Dit bos betreft ten dele vrij natuurlijke loofbossen en ten dele productiebossen. Er is tijdens de wandeling een veelheid aan vogels te zien die typisch zijn voor het kleinschalig agrarisch landschap en van verschillende typen bos. Ook is er een grote variatie aan struiken- en boomsoorten te zien. Verzamelen op de parkeerplaats aan de voet van de heuvelrug bij Nierswalde om 9.30 of om 8.30 op het Olympiaplein. De startplek van de wandeling is te vinden door vanuit Nijmegen te rijden naar Kranenburg en vervolgens richting Goch. Is men eenmaal op de Neue Kranenburger Strasse aangekomen dan slaat men linksaf de K28 is richting Asperden. Vervolgens weer linksaf de K8 in. Na de passage van de Niers en vóór men heuvelop rijdt slaat men linksaf een zandweg in. 100 m verder bevindt zich de parkeerplaats en de startplek van de wandeling. Meer informatie is te krijgen bij Frans Jacobs (0488 441093 of 06 44254850).

Maandag 4

Paddenstoelenwerkgroep voor gevorderden. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Lies Jansen (026-3337312).

Dinsdag 5

Korstmossenwerkgroep, **Nieuw!** Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Hans Inberg (0317-313750, 06-12979989).

Woensdag 6

De plantenwerkgroep nodigt je uit om de laatste nog bloeiende planten te komen determineren. Heb je wilde planten gevonden maar lukt het niet ze op naam te brengen? Neem ze mee (uiteraard geen zeldzaamheden) met je loep en je flora naar het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Aanvang 20.00 uur. Inlichtingen Leny Huitzing, tel. 0317-417943.

Zondag 10

Zondag 10 oktober 2010 staat voor de KNNV in het teken van de veldbiologie. Die dag wordt in het hele land door de afdelingen informatie gegeven over het plezier dat je beleeft bij veldbiologie. Veldbiologie is een mooie combinatie van meer leren over de natuur en het beleven van de natuur.

Bij de afdeling Wageningen en omstreken staat de dag van de veldbiologie in het teken van paddenstoelen. U kunt u die dag van alles te weten komen over paddenstoelen. Zowel de theorie als de praktijk komen aan bod. Zo kunt u met ervaren gidsen op zoek naar paddenstoelen in het beekdal.

Er is ook algemene informatie over de afdeling te krijgen en er zijn natuurboeken te koop. De 30 mooiste natuurfoto's van een fotowedstrijd die is georganiseerd ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van de afdeling worden tentoongesteld. De dag wordt gehouden bij het informatiecentrum De Beken van Staatsbosbeheer in het Renkumse beekdal (Nieuwe Keijenbergseweg 174, Renkum), aanvang 11.00 uur.

- Maandag 11* Paddenstoelenwerkgroep voor beginners. Aanvang 19.30 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Neem zelf één of meer paddestoelen mee. Inlichtingen: Bart Heijne (0318-618327)
- Dinsdag 12* Mossenwerkgroep 1. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Gerrit Bax (0318-416200).
- Woensdag 13* Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Anne van Wely (0317-453370).
- Donderdag 14* Vogelwerkgroep. Aanvang 19:45 uur. Lezing door vogelfotograaf Hans Hut. Zaal Bevrijdingskerk, ingang Van Schelvenweg 2. Voor meer details zie website www.knnv.nl/wageningen/vwg
- Vrijdag 15* Paddenstoelenwerkgroep voor beginners: paddenstoelenwandeling in het Bennekomse bos. Aanvang 14.00 uur. Verzamelen in Bennekom aan de Selterkampweg aan het einde van de Vossenweg. Wij gaan deze herfst om de week op de vrijdagmiddag een viertal paddenstoelenwandelingen maken. Een ieder kan zich aansluiten. Geen gids of i.d. Geen opgave vooraf en daardoor ook geen afmelding nodig. Wij zien wel wie mee komen wandelen.
- Maandag 18* Paddenstoelenwerkgroep voor gevorderden. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Lies Jansen (026-3337312).
- Dinsdag 19* Mossenwerkgroep 2. Alleen voor diegenen die zich hebben opgegeven. Aanvang 19.30 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Michel Zwarts (026-3818606 of michel.zwarts@xs4all.nl).
- Donderdag 21* Natuurwandeling in het Bennekomse bos met Joke Veltkamp (0317-420703) van 9.30-12.00 uur. Op de stuwwal ligt een gevarieerd bos doorsneden door veel kleine paadjes. Tussen percelen met voornamelijk loofhout bevinden zich open plekken met heideplanten. In een aangelegde poel groeien kikkers en salamanders op. Een aantal jaren geleden zijn enkele grote Amerikaanse eiken geveld, waarvan de stobben nog steeds aanwezig zijn en jaarlijks rijk voorzien zijn van paddenstoelen. Grafheuvels geven aan dat hier reeds duizenden jaren geleden mensen woonden. De wandeling start om 9.30 uur op de Prins Hendrikweg, een 500 m vanaf de Selterkampweg in Bennekom.
- Maandag 25* Paddenstoelenwerkgroep voor beginners. Aanvang 19.30 uur in het Groene Wiel Hendrikweg 14b te Wageningen. Neem zelf één of meer paddestoelen mee. Inlichtingen: Bart Heijne (0318-618327).
- Dinsdag 26* Avond voor beide Mossenwerkgroepen. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Gerrit Bax (0318-416200).
- Woensdag 27* Werkavond van de Insectenwerkgroep. Aanvang 20.00 uur in het Groene Wiel, Hendrikweg 14b te Wageningen. Inlichtingen: Anne van Wely (0317-453370).
- Vrijdag 29* Paddenstoelenwerkgroep voor beginners: paddenstoelenwandeling langs het schelpenfietspad in Oostereng. Aanvang 14.00 uur. Verzamelen parkeerplaats "Oostereng" aan de Keyenbergseweg ongeveer halverwege tussen Bennekom en Renkum. Komend vanuit Bennekom aan de linkerkant van de weg. Wij gaan deze herfst om de week op de vrijdagmiddag een viertal paddenstoelenwandelingen maken. Een ieder kan zich aansluiten. Geen gids of i.d. Geen opgave vooraf en daardoor ook geen afmelding nodig. Wij zien wel wie mee komen wandelen.